

JOAN BROSSA, LA CONTRAFIGURA DE L'OFICIALITAT

«La poesia visual és la poesia experimental del nostre temps»

Nascut l'any 1919, Joan Brossa pot ser considerat el més il·lustre representant de la poesia visual catalana. Irònic, directe i, sobretot, afable, acaba de publicar «Ventall de poemes urbans» i enllesteix un llibre, «El carrer de Wagner», realitzat en col·laboració amb Antoni Tàpies.

Montserrat Milian Batista

Ens rep en un confortable pis del barri del Guinardó, a Barcelona, i, una vegada immers en el ritual del diàleg, insisteix a mostrar-nos el seu nou estudi, situat al mateix edifici, un edifici d'Òscar Tusquets, tan experimental com el poeta. Encara conserva tres cadires del Primer Festival de Cinema de Barcelona, les que porten els noms de Busby Berkeley, Martin Scorsese —l'esca de l'escàndol— i Buster Keaton, el seu gran fetitxe juntament amb Wagner i Frègoli. Amb un cert desordre bohemi, s'hi amunteguen llibres, objectes diversos, papers... i una curiosa munió de balancins. «Són escultures mòbils. L'inventor del balancí —diu— devia ser un poeta pràctic». Profètic.

—¿S'ha sentit mai marginat com a autor teatral?

—No. Quan veig la situació del teatre d'aquí, no em sento marginat perquè no encaixo massa en la mentalitat de la gent de teatre. Crec que, si el meu teatre es fes bé, el públic reaccionaria. És clar que, com en tot, hi hauria gent a qui agradaria i gent a qui no.

—¿I com la veu, la situació del «teatre d'aquí»?

—El problema, la crisi del teatre català depèn més dels directors que dels actors. D'actors, n'hi ha molts, jo en conec moltíssims, i no pot ser que tots siguin dolents. Hi ha, doncs, una gamma d'actors extraordinària. Passa, però, que no els saben utilitzar. Això es veu molt bé al cinema, que no deixa de ser bastant igual. Per exemple, Fernando Rey era un actor terrible que li deien *el galteres*. El va agafar Buñuel i va esdevenir un actor magnífic. Em fa l'efecte que el teatre està mal administrat, això de voler fer grans edificis, grans tombes... ¿Què hi posarem al pedestal?

—¿Creu, potser, que hi manca una preparació més rigorosa?

—Sí. Al teatre català, li caldria que la gent n'aprengué i això no es dissimula ni amb edificis ni amb ditirambes. Jo vaig ben poc al teatre, de tant que m'agrada; pateixo quan veig resultats que no arriben al nivell necessari per fer-se en públic. Potser si s'intentés de muntar alguna cosa sense tantes pretensions... El dèficit està, bàsicament, en la preparació dels actors, dels directors i en tot el que representa la

part tècnica. És a dir, d'escenari cap endins. Igual passa amb el cinema.

—*¿Fins a quin punt la poesia, plena d'acotacions, i el teatre, poesia escènica, coincideixen en Brossa?*

—No faig cap diferència, perquè de literatura, només n'hi ha una i, per tant, es fa amb una sola eina. Ara, és clar que hi ha diferents vessants, segons les necessitats.

—*¿Pensa tornar a escriure teatre?*

—L'he publicat tot. Precisament, sempre he tingut davant del panorama poc afalagador del teatre català, més interès a publicar-lo que no a estrenar-lo perquè, així, queda i perquè s'estrenaria en unes condicions que no serien les que a mi m'agradarien, per falta de promoció i de comprensió. En el millor dels casos, la gent de teatre creu que s'han de fer bones obres, però només fins on arriben els desitjos de la majoria. Si els pintors seguissin aquesta recepta només arribarien fins a Cézanne. ¡I això amb molta sort! La meua primera obra està per estrenar. Es diu *El cop desert*. No la vaig datar a l'última pàgina perquè hi ha un personatge que en un moment determinat diu la data: 1944. De vegades, fas obres que queden enterrades i, quan, anys més tard, surten a la llum, la gent diu: «¡Oh! Si això és teatre modern...». Però passa que tu ho havies fet primer. Aquest és un dels motius pel qual jo volia publicar, per deixar constància.

—*Doncs, potser algun director ho llegeix i s'anima...*

—Casos com aquest, tots els que vulguis. Jo tinc unes peces, escrites l'any cinquanta, que estan publicades al meu primer volum de teatre. Es diu *Normes de mascarada* i consisteix en una quarantena de guions de ballet, els primers, de tipus romàntic. La forma s'hi va desenvolupant per ella mateixa i porta a una mena d'espectacle inèdit; com que no sóc un teòric, no sabia com dir-ne, perquè no és un gènere clar. Sortien coses noves. No n'hi ha cap d'estrenada per la senzilla raó que, als actors, no els interessava perquè no parlaven; als ballarins, tampoc, perquè no ballaven i, a més, els directors d'escena no entenien per on anaven els trets. Ara, després de tants anys, ve la senyora Pina Bausch, fa una cosa bastant semblant i a tothom se li cau la bava. Això, ho hauríem pogut fer a Catalunya, si no fóssim tan badocs i, potser, hauríem tingut una ressonància internacional. Ara es parla molt de la projecció de la cultura catalana...

—*¿I què pensa de tots aquests autors joveníssims que envaeixen el mercat?*

—Sempre aconsello als joves que no

«Sempre aconsello als joves que no publiquen de pressa perquè després s'estiren els cabells i els cau la cara de vergonya».

publiquin de pressa perquè després s'estiren els cabells i els cau la cara de vergonya. Ara els joves volen entrar a la Història de seguida i aviat publiquen el primer llibre de poemes (de vegades, més una llibreta que no un llibre), després en publiquen un segon, i el tercer ja és les obres completes. La nostra època va ser esquerpa i dura, però s'hauria de trobar un entremig entre la facilitat d'ara i la duresa d'abans.

—*¿Què li ha portat més problemes, ser poeta experimental o escriure en català?*

—He hagut de lluitar en dos fronts. Quan vaig començar, el català era un problema important. Per dir-ho d'alguna manera, m'ha portat més problemes escriure en català pel fet de no poder publicar res. En aquella època, parlaves amb persones que deien que tenien una obra molt important, però que no la podien publicar per culpa de la censura. Amb l'arribada de la democràcia es va veure que els autors continuaven sent gairebé els mateixos i que no van sortir obres noves. Quan tens ganes de treballar, prescindeixes una mica de les circumstàncies. Si es publica, bé i, si no, també. He estat més per-

judicat per la prohibició d'escriure en català, tal com ha estat perjudicat el país. M'ha tocat la meua part.

—*La seva projecció internacional és ara més forta que mai...*

—Després de l'èxit de Munic, faig una exposició a Madrid. Es va inaugurar la setmana passada a la galeria La Máquina Española, un equip de gent jove que, segons sembla, té entitat i pesa bastant. Haig de fer-ne, també, una altra a Manresa perquè, quan vaig exposar a la Galeria Prats, en Daniel Giralt-Miracle va contractar l'exposició per a fer-la itinerant. Va anar per tot Catalunya, però no a Manresa. I hi ha gent que se'n queixa. A Londres, hi ha una altra galeria que s'hi interessa. Han de venir a veure els meus poemes.

—*Tinc entès que prepara alguna cosa per a la Fundació Guggenheim de Nova York...*

—És la primera exposició antològica de poesia visual que es fa a nivell internacional. El comissari em va venir a veure i es va interessar perquè hi estigués ben representat.

—*¿I què opina de l'actual situació de la poesia visual catalana?*

—La poesia visual, sempre ho dic, és, en aquest moment, la poesia experimental del nostre temps. Si vaig estar content de rebre la Medalla Picaso és precisament perquè premiaven l'aspecte experimental de la meua obra. Ja vaig dir que considerava que aquest premi anava dirigit a una branca de la poesia catalana que està força oblidada oficialment. Per desgràcia, les novetats sempre han de venir de l'estranger. Hi ha gent que no vol entendre la meua poesia i s'hi gira d'esquena; tracta de bellugar-se sense moure's. Estaria molt bé que l'autèntica poesia contemporània tingués una projecció al món. Un primer pas ha estat la Medalla. No sóc gaire amic dels premis, però aquest em va agradar perquè era un cas excepcional. A més, vaig poder cridar a la Unesco «¡Visca Catalunya!». La cosa ha estat poc anomenada als diaris. No sé per què. O sí, que ho sé...

—Això, pel que fa a la poesia visual, ¿pel que fa a la resta?

—De moment, la moda oficialista consisteix a mirar enrere. Em fa l'efecte que hi ha una mica de xarampió neoclassicista. I no tinc res en contra del noucentisme, al seu moment era just, però ara, tal com es mou la societat i tenint en compte els fets i les circumstàncies, crec que és una manera d'amagar el cap sota l'ala. Hi hauria d'haver un corrent experimental, obert, que ni tan sols s'acabés amb la poesia visual. En una cultura sana, hi ha d'haver diferents camins; a la cultura catalana hi ha un buit en aquest sentit. És maniquea.

—A banda d'això, ¿quins són els seus projectes més immediats?

—Bé, jo l'any que ve faré setanta anys i resulta que estic més sol·licitat que mai. I m'atabalo una mica perquè jo tenia el costum de treballar «sense demanda» i anar fent. Ara em criden de tot arreu. De moment, vull reposar una mica. No m'agrada viatjar i, en un mes, ho he hagut de fer dues vegades. Més que jubilar-me, m'he *desjubilat*. Comprenc que si fas una obra, n'has d'anar a remolc, encara que crec que s'ha de treballar sense lligar-se massa als resultats de la feina. S'ha de ser lliure i procurar mantenir la identitat intacta. Si l'home no salva la identitat, no hi haurà progrés social o artístic que valgui.

—¿Quina és la seva opinió respecte de l'actual política cultural tant pel que fa a l'Ajuntament de Barcelona com pel que fa a la Generalitat de Catalunya?

—Estic molt agraït a l'Ajuntament perquè m'ha reconegut l'obra i m'ha

ajudat. D'altra banda, sembla que el conseller Guitart donarà tribuna a la poesia visual, que està pràcticament abandonada. Això, ho crec positiu. S'hi ha interessat i és una notícia agradable. Ell coneix el moviment perquè havia estat al Brasil.

—Vostè sent veritable passió pels refranys i per les frases fetes. ¿Crec que el refrany corre el perill de ser substituït per l'eslògan publicitari?

—Crec que l'eslògan publicitari és una merda, parlant clar. Estic en contra de la publicitat tal com funciona

«L'amistat d'en Miró gairebé justifica haver passat per aquest món».

ara. Potser, si es fes amb honradesa, serviria per a orientar. En l'actualitat no és així. La publicitat substitueix l'opinió de la gent, i això és greu. Hem d'aprendre a pensar. Tot es compra amb diners; hem de lluitar perquè hi hagi coses que no es puguin comprar.

De refranys, la gent jove no en diu massa. Sembla que és una cosa d'una altra època. Els que conec són de la meua àvia. Ara se'n senten pocs. Es tracta d'una saviesa popular que és conseqüència d'una vida diferent de la d'ara. Avui tot són succedanis, i els refranys no juguen aquest joc. Són fills de l'experiència.

—¿Si n'hagués de triar un, ¿quin escolliria?

—Un dels que més odio perquè, desgraciadament, és molt practicat precisament per la gent que no l'hauria de practicar: els religiosos, diu: «Sigues pietós quan seràs poderós».

—¿I quin és el que més s'estima?

—¿El més estimat?... No sé. És simptomàtic que recordi el més odiat i no el més estimat, ¿oi?

—¿Quin és el seu secret per conjugar tradició i avantguarda?

—Sempre dic que la tradició no s'ha de repetir, sinó que s'ha de continuar. Em sembla que aquest és el secret. No conec cap recepta. Tens els peus a terra i mires d'anar cap amunt. De vegades, el corredor es tira endarrere per agafar impuls i llançar-se a fons. Ara, si dius que fa tradició al moment en què va enrere i avantguarda al moment en què corre... Crec que sóc del meu temps.

—L'any 1971 vostè declarava: «La burgesia d'alguns països ha estat portaveu de cultura, la nostra només practica l'autocontemplació.» ¿Encara pensa el mateix al respecte o ha canviat de parer, amb el temps?

—Encara ho veig així. La situació no ha canviat. La gran burgesia de l'època de Gaudí, tota aquella mentalitat, no hi és. Ara hi ha mediocritat i *jet-set*. No puc dir aquesta paraula sense que m'agafin ganes de riure. Hauria de sortir la *jet-vuit*...

—Premis literaris.

—Crec que l'autor que s'ha de fer a base de premis no mereix gaire confiança. L'escriptor ha de saber el que vol i ha de tenir vocació concreta. Aquell que alimenta la vocació a base de premis, mal assumpte. Els premis no resolen res, només són per anar tirant. No ataquen el mal. És com un moribund que prengui una aspirina.

—Antoni Tàpies.

—Som amics d'anys. Ara estem acabant un llibre. Es diu *El carrer de Wagner* (el carrer on vaig néixer). Per part meua és una antologia de tots els textos que jo he fet sobre Wagner des dels anys quaranta fins ara. O sigui, hi ha unitat de tema però alhora diversificació perquè entre uns textos i altres hi ha molts anys de diferència i es veu en el tractament. El llibre acaba amb uns poemes inèdits. L'últim, una sextina.

—¿I què hi fa, l'Antoni Tàpies?

—Hi fa uns gravats.

—Joan Miró.

—Una persona molt maca i molt autèntica. Era molt agradable treballar amb ell. Quan es va morir teníem un llibre entre mans sobre la Vallée des Merveilles, unes roques que van trobar al sud de França amb uns gravats prehistòrics. Es va quedar al calaix. L'amistat d'en Miró gairebé justifica haver passat per aquest món. □